

'hak-al'

C. Heynes

Goilberdingerstraat 24

4101 BP CULEMBORG

13° jaargang nr. 6

december 1987

THEMA NUMMER 100 VERBODEN

NWNC

natuur- en vogelwacht
CULEMBORG

Kontaktadres:

Natuur- en Vogelwacht Culemborg, postbus 381, 4100 AJ Culemborg.

Klubhuis:

"De Ketelvink", voormalig "Ketelhuis" op Terweijde, Middelcoopstraat 1 A, Culemborg.

Bibliotheek:

Peter Berkien, Van Hoogendorpstraat 7, Culemborg; tel. 0 3 4 5 0 - 1 4 2 5 7.
Boeken en verslagen in "De Ketelvink". Geopend: vrijdag van 19.00 uur tot 20.00 uur, uitgezonderd de maanden juli en augustus.

Lidmaatschap:

Nieuwe leden opgeven bij de penningmeester, evenals adreswijzigingen.

Penningmeester:

Frans Waroux, Moerbeiboom 45, Culemborg, tel.: 0 3 4 5 0 - 1 5 3 9 3.
Gironr.: 3 4 3 3 3 5 1 t.n.v. F. Waroux, rek. Natuur- en Vogelwacht Culemborg.

Kontributie:

Betaling per toegezonden acceptgirokaart. Jeugdlidmaatschap f 12,50 per jaar, volwassene f 25,-- per jaar, gezinslidmaatschap f 25,-- per jaar, postlidmaatschap f 25,-- per jaar.

Redaktieteam en -adressen:

Breun Jansen, Eikeboom 31, Culemborg; tel.: 0 3 4 5 0 - 1 4 8 8 5.
Jan Rietvink, Ereprijs 39, Culemborg; tel.: 0 3 4 5 0 - 1 6 4 0 7.
Harry v.d. Warenburg, Perrenotlaan 47, tel.: 0 3 4 5 0 - 1 4 3 5 8.

Plantenwerkgroep:

Han Jansen, Akkerwinde 10, Culemborg; tel.: 0 3 4 5 0 - 1 5 5 5 1.

Knotwilgenwerkgroep:

Jan Rietvink, Ereprijs 39, Culemborg; tel.: 0 3 4 5 0 - 1 6 4 0 7.
Harry v.d. Warenburg, Perrenotlaan 47, Culemborg; tel.: 0 3 4 5 0 - 1 4 3 5 8.

Paddenwerkgroep:

Harry v.d. Warenburg, Perrenotlaan 47, Culemborg; tel.: 0 3 4 5 0 - 1 4 3 5 8.

Zoogdierenwerkgroep:

Gerard van Ruiten, Verdistraat 9, Culemborg; tel.: 0 3 4 5 0 - 1 9 5 8 1.

Koördinatie vogelwerkgroep:

Henk Vennix, Bereklauw 3, Culemborg; tel.: 0 3 4 5 0 - 1 4 3 8 2.

Inleveren waarnemingen:

Henk Vennix, Bereklauw 3, Culemborg; Gerard van Ruiten, Verdistraat 9, Culemborg.

Begeleiding jeugdgroep:

Kars Veling, Gandhi 91, Culemborg; tel.: 0 3 4 5 0 - 1 7 8 2 2.

Nestkasten-koördinatie:

Peter Berkien, tel.: 0 3 4 5 0 - 1 4 2 5 7 (Plantage).
Arjan v.d. Veen, tel.: 0 3 4 5 0 - 1 5 0 0 1 (overige nestkasten).

Kampen, lezingen, dia-avonden en kursussen:

Leo v.d. Kooij, Vliegerweg 3, Culemborg; tel.: 0 3 4 5 0 - 1 5 4 5 0.

"Het Vogeljaar":

Jaarabonnement door overschrijving van f 18,50 op de girorekening van de N.V.W.C., met vermelding van: "Het Vogeljaar".

Sekr. Milieuwerkgroep Noordwest-Betuwe:

Postbus 288, 4100 AG Culemborg. Tel.: 0 3 4 5 0 - 1 3 3 8 6/0 3 4 3 6 - 1 6 8 7.

Aanhangwagen:

De N.V.W.C.-aanhangwagen "Jopie" is voor iedereen te huur voor f 7,50 per dag of gedeelte van de dag (te betalen direkt bij terugbezorging).
Gaarne vooraf reserveren bij Arie v.d. Ham, Brahmsstraat1, Culemborg. Tel.: 0 3 4 5 0 - 1 8 6 4 5. Men dient zelf te zorgen voor de wettelijk voorgeschreven kentekenplaat. Tevens zijn alle schades voor eigen rekening!

Verbandtas en -trommel:

Voor alle activiteiten is een verbandtas en -trommel aanwezig in "De Ketelvink".
Aanvullingen z.s.m. na gebruik doorgeven aan de beheerder: Joop Bezuyen, Smetanastraat 23, Culemborg.

*****

K O N T A K T - A D R E S S E N

Vogelbeschermingskonsulent:

Henk Vennix, Bereklaauw 3, Culemborg; tel.: 0 3 4 5 0 - 1 4 3 8 2.

Asielhouders:

Alle beschermde vogels: Lexmond - tel.: 03474 - 1677
Nieuwegein - tel.: 03402 - 63335
Aan neem- en doorgeefadres: Utrecht - tel.: 030 - 919449

Egelopvangcentrum Maarssenbroek:

Spechtenkamp 159, 3607 KJ Maarssenbroek; tel.: 0 3 4 6 5 - 6 8 4 4 0.

DIVERSE NATUURORGANISATIES:

Milieu alarmnummer luchtverontreiniging: 0 8 5 - 4 5 2 2 2 0.

Veldpolitie: Den Hartog 0 3 4 3 7 - 5 5 8 (Werkhoven).
Vrieling 0 3 4 3 6 - 1 6 7 5 (Cothen).
Meldkamer 0 3 4 0 4 - 2 4 8 2 4 (Zeist).

Gemeentepolitie Culemborg: Dhr. Helmond, Boerenstraat 35, Culemborg; tel.: 15744.

Vereniging Milieudefensie: Tweede Weteringplantsoen 9, 1017 ZD Amsterdam.

Gelderse Milieudefensie: Jansbuitensingel 14, 6811 AB Arnhem; tel.: 085-515069.

Milieuwerkgroep "Noordwest-Betuwe": T. van Beek, Hinkerstraat 36, Cothen;
tel.: 0 3 4 3 6 - 1 6 8 7.

Milieuwerkgroep Gelderland: H. ten Berghe, R. Jacobsstr. 27, Tricht; tel.: 03455-3974.

Milieuwerkgroep Houten: Kon. Julianastraat 13, 3991 DJ Houten.

Staatsbosbeheer regio Betuwe: Stationsstr. 34, 4001 CE Tiel; tel.: 03440 - 19878.

Stichting Het Geldersch Landschap: Zypendaalseweg 44, 6814 CL Arnhem, 085-420944.

Vereniging tot Bescherming van Vogels: Driebergseweg 16 B, Zeist, 03404 - 25406.

Instituut voor Natuurbeschermingseducatie: Plantage Middenlaan 41, 1018 DC A'dam.

Stichting Natuur en Milieu: Donkerstraat 17, 3511 KB Utrecht, 030 - 3 3 1 3 2 8.

Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten: Noordereinde 60, 1243 JJ 's-Graveland
tel.: 0 3 5 - 6 2 0 0 4.

Wereld Natuur Fonds Nederland: Postbus 7, 3700 AA Zeist; tel.: 03404 - 2 2 1 6.

Wereld Natuur Fonds Nederland, regio West-Betuwe: sekretariaatsadres:
E.J. Edel, A. Coolenstraat 14, 4003 DM Tiel; tel.: 0 3 4 4 0 - 1 1 9 5 7.

Greenpeace Nederland: Postbus 11026, 1001 GA Amsterdam.
Damrak 83-II, 1012 LN Amsterdam; tel.: 0 2 0 - 2 3 6 5 4 5.
0 2 0 - 2 3 1 8 4 3.

Deze laatste Hak-al van 1987 heeft het thema "dijkverzwaring" meegekregen. Ook in de direkte omgeving van Culemborg zijn plannen in ontwikkeling om de rivierdijken te verhogen, liever gezegd te verzwaren, zodat ze voldoen aan een aantal gestelde normen. Nu is de ervaring elders dat daarbij natuurlijke en landschappelijke waarden in het geding komen en maar al te vaak verloren gaan. De milieugroeperingen in Culemborg en omgeving, waaronder de N.V.W.C., hebben de handen ineen geslagen om alternatieven aan te geven c.q. de huidige waarden van de gebieden te inventariseren. Ook de Gemeente Culemborg toont in deze een "aktieve" houding, daar een van de leden van de werkgroep "Dijkverzwaring" een stageplaats vervult bij de Gemeente Culemborg in het kader van de dijkverzwaringenplannen.

Ook mag verwacht worden dat de Milieuadviesraad, welke 26 november geïnstalleerd is en waar twee N.V.W.C.-ers lid van zijn, aandacht gaat schenken aan de dreigingen welke dijkverzwaring met zich meebrengt.

Kortom, reden voor een themanummer dat grotendeels gericht is op deze problematiek en waar o.i. aandacht aan geschonken dient te worden.

Bovendien activiteiten welke het lezen waard zijn en meer dan een indruk geven van de aanwezige waarden van de uiterwaarden.

Daarnaast gaarne uw aandacht voor het ekskursieprogramma. Prettige feestdagen en voor de winetrkampgangers veel waarnemingen en plezier toegewenst.

*****

Buitenlandse trektochten

Nu de zomervakantie weer voorbij is en de winter weer voor de deur staat kunnen we zo langzamerhand over de volgende zomer gaan denken.

Naar aanleiding van een trektocht die ik afgelopen zomer met de auto gemaakt heb, kwam bij mij het idee op om aanstaande zomer binnen de Natuur- en Vogelwacht een trektocht te organiseren.

Indien we met eigen vervoer (auto's) reizen kan de kostprijs ook relatief laag blijven (bij voldoende passagiers). Dit in tegenstelling tot de vaak erg dure natuur- en culturreizen.

Het is de bedoeling om van de ene naar de andere camping te reizen volgens een vooraf uitgestippelde route. De route kunnen we dan zo kiezen dat hij langs zoveel mogelijk mooie gebieden voert. In de buurt van erg mooie gebieden kunnen we dan drie of vier dagen blijven. Route en reisdata in nader overleg te bepalen.

Enige ideeën: 2-4 weken: Britse eilanden;

2-4 weken: Zuid-Frankrijk; Camargue, Pyreneeën, Alpen;

3 weken: wisentenreservaat bij Białostok in Polen;

3-4 weken: Zweden en Noorwegen;

3-4 weken: Spanje en Portugal;

4 weken: Joegoslavië en Griekenland;

4-5 weken: Donaudelta Roemenië; door de mooie gebieden die je onderweg op deze route tegenkomt is de benodigde tijd voor deze route vrij groot.

Natuurlijk zijn andere ideeën ook welkom. Indien er meerdere auto's gaan is het ook mogelijk om de groepen te splitsen. Ben je tussen 18 en 35 jaar en heb je interesse om mee te gaan, neem dan even contact op met ondergetekende.

Arjan v.d. Veen, Jan van Riebeeckstraat 52, Culemborg; tel.: 03450 - 15001.

*****

Dijkverzwaring, waarom en hoe?

Toen in 1953 de watersnood in Zeeland grote schade had toegebracht en veel mensenlevens had gekost bezon men zich op een betere bescherming tegen het water.

Er kwam een plan om alle zeedijken te versterken en bovendien de rivierdijken waar nodig te verhogen en verzwaren.

In 1956 werd besloten de dijken zo hoog te maken dat een afvoer bij Lobith van 18.000 m³ nog kon worden gekeerd. De kans dat er nog hoger water op zal treden is 1/3000 per jaar.

De plannen zullen moeten worden uitgevoerd door de polderdistricten en waterschappen. Om deze te begeleiden werd er in de provincie Gelderland in 1968 een Coördinatiecommissie ingesteld die alle dijkverbeteringsplannen onderzoekt en kijkt of er geen te grote schade wordt toegebracht aan landbouw-, cultuur- of natuurwaarden.

In 1974 werd bij Brakel de dijk verhoogd waarbij zeer veel huizen werden gesloopt, en geen rekening werd gehouden met de landschappelijke inpassing. Hiertegen kwamen veel protesten en door de minister werd een commissie ingesteld om de problematiek te bestuderen.

In 1977 kwamen die met een belangrijk rapport 1.

De commissie stelde voor om de maatgevende afvoer bij Lobith te brengen naar 16.500 m³/s, wat een overschrijdingskans heeft van 1/1250 per jaar.

Ten tweede drong men aan om op plaatsen waar natuur- of cultuurwaarden in het geding waren te gaan werken met zogenaamde uitgekende ontwerpen. Hiermee worden technisch goed doordachte alternatieven bedoeld die minder schade berokkenen aan natuur en landschap.

In de laatste plaats werd een betere inspraakprocedure voorgesteld, die in 1982 ook door de provincie Gelderland in een verordening 2. is vastgelegd.

In deze verordening werd tevens de nadruk gelegd op het maken van landschapsplannen bij de dijkverbeteringsplannen. Hierin moet worden aangegeven welke natuurwetenschappelijke en landschappelijke waarden in een gebied aanwezig zijn, en wat de dijkverbeteringsplannen voor invloed zullen hebben op deze waarden.

De meeste werkzaamheden worden over het algemeen binnendijks uitgevoerd (dit is dus niet de uiterwaardkant!). Dit gebeurt omdat anders veranderingen in het winetrstroombed van de rivier zouden optreden.

Behalve dat de dijken worden verhoogd, wordt ook het talud verzwared wat betekent dat vele meters aan weerszijden van de dijk verdwijnen.

Volgens de officiële normen mogen er ook geen bomen en struiken in de directe omgeving van de dijk voorkomen. Ook poelen en strangen vlak tegen de dijk aan zijn nadelig voor de stabiliteit.

Door de minder steile helling wordt het dijktafval beter geschikt voor beweiding, wat een intensiever gebruik betekent en dus minder kans voor een natuurlijke vegetatieontwikkeling.

literatuur:

1. Commissie Rivierdijken 1977, rapport commissie rivierdijken + bijlagen, Staatsuitgeverij Den Haag.
2. Provincie Gelderland, 1982, vaststelling verordening dijkverbetering Gelderland, Provinciaal blad nr. 31, 11 maart 1982.

Kars Veling

Dijkverzwaring, hoe het ook kan.

Of er na een dijkverbetering nog te genieten valt van mooie stukjes natuur bij dat dijkvak is afhankelijk van drie hoofdpunten.

1. In hoeverre zijn er stukken natuur gespaard?
2. Op welke manier is de verzwaring uitgevoerd?
3. Welk beheer wordt toegepast?

ad. 1.

De laatste jaren is intensief onderzoek gedaan naar methoden om met minder schade aan natuur en landschap, toch een veilige dijk te verkrijgen.

Zo is bijvoorbeeld de Kil van Hurwenen, met alle struiken en bomen gespaard, doordat de dijk is verstevigd met basaltblokken.

Ook d.m.v. kerende wanden die in het dijklichaam worden aangebracht en filterconstructies, kan een stabiel dijklichaam worden verkregen. Hierdoor zouden dus bepaalde mooie stukken natuur kunnen worden behouden. Veel gegevens over deze "uitgekiende" ontwerpen zijn te vinden in de Leidraad voor het ontwerpen van rivierdijken (TAW 1985).

ad. 2.

Als de goede bovengrond wordt aangebracht kan een goede uitgangspositie worden gecreëerd voor herstel van een goede soortenrijke vegetatie. Deze bovengrond moet bestaan uit lichte zavel en moet niet teveel met zware voertuigen worden bereden, om verdichting tegen te gaan. Om een waardevolle vegetatie na een verzwaring te behouden is het aan te bevelen om de bovengrond (met daarin alle zaden) snel weer als afdeklaag aan te brengen.

Ook inzaai met een zelfgewonnen hooizaadmengsel van een soortenrijke vegetatie uit de omgeving kan positief werken.

Omdat uit waterstaatkundig oogpunt er snel een gesloten vegetatiedek moet ontstaan zal inzaai met een engels raaigrasmengsel voldoen. Wil je snel naar een natuurlijker vegetatie dan moet gekozen worden voor een onstandvastig ras (die snel ook weer uit de vegetatie verdwijnt).

ad. 3.

Bottleneck in het herstel van mooie vegetaties is het beheer. Je kunt nog zo'n "goede" verzwaring hebben uitgevoerd, als het beheer niet goed is zul je nooit een soortenrijke vegetatie krijgen.

Natuurtechnisch "goed" beheer bestaat uit:

- a. - niet bemesten.
- b. - eenmaal (hoogstens tweemaal) per jaar maaien, waarbij het maaisel wordt afgevoerd.
- c. - in bepaalde gevallen (b.v. als veel marjolein in de vegetatie aanwezig is) eens in de 2 à 3 jaar maaien.
- d. - extensieve nabeweidings met een gering aantal dieren per ha.

ad. b.

Proeven bij de Landbouwniversiteit te Wageningen hebben uitgewezen dat een soortenrijke, kruidenrijke vegetatie een veel grotere erosiebestendigheid heeft als een soortenarm grasland. Door het maaisel af te voeren verkrijgt je sneller zo'n vegetatie, terwijl het laten liggen van het maaisel een holle zode veroorzaakt, en dus een dijk die sneller door het water wordt aangestast.

Natuur- en waterschapsbelangen blijken hier dus overeen te komen!

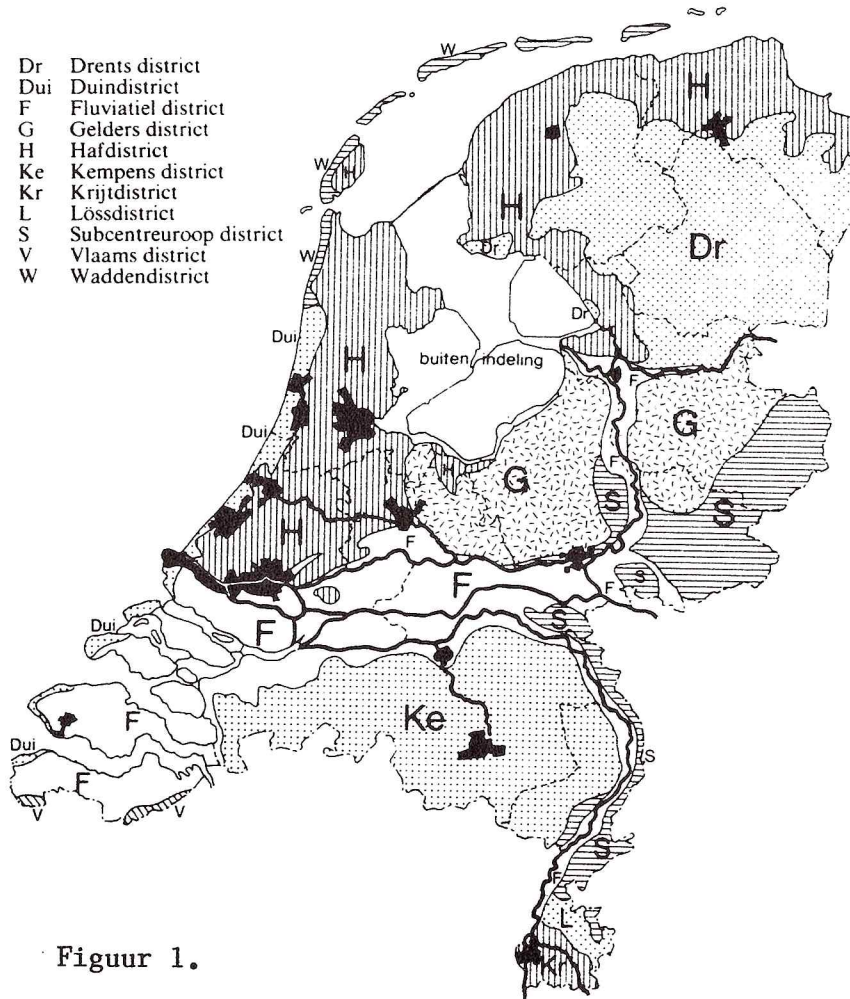
Als rekening wordt gehouden met de natuur dan blijft er ook na de verzwaring nog genoeg te genieten, terwijl de veiligheid er niets minder om hoeft te zijn.

Flora en vegetatie

Inleiding

De dijkhellingen langs de grote rivieren hebben plantengeografisch een heel eigen karakter. Het rivierengebied wordt als apart plantengeografisch gebied gezien, het *fluviatiele district* (fig. 1.).

Over de plantengeografie van Nederland

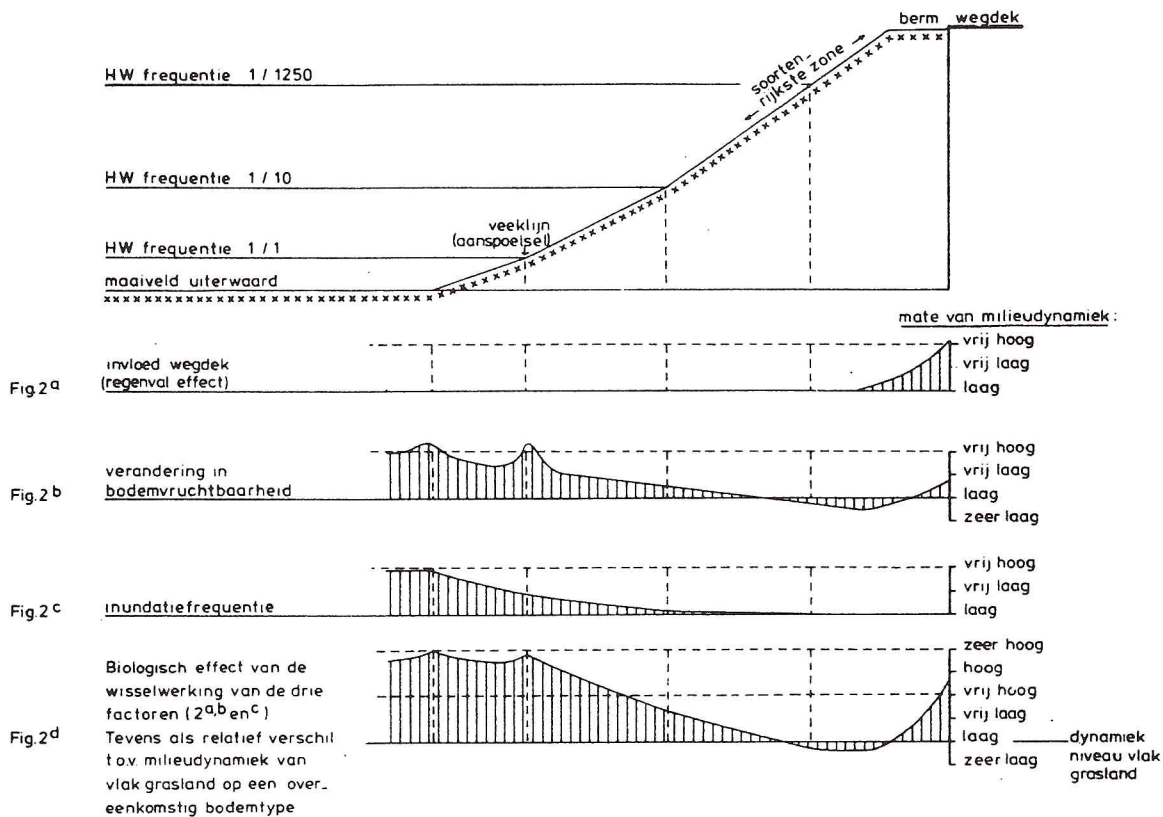

Figuur 1.

Dijktaluds hebben een grote variatie aan milieutypen, door verschillen in vruchtbaarheid, kalkrijkdom, vochtigheidsgraad en expositie. De milieudynamiek verschilt enorm per plaats op het talud (zie fig. 2.). Een groep planten die karakteristiek is voor het rivierengebied is de zogenaamde stroomdalflora, welke hier aan de rand van haar verspreidingsgebied voorkomt. Deze planten horen thuis in Midden en Zuid Europa, waar de zomers warmer en droger zijn dan in ons land. De zandige zuidhellingen van de dijken hebben een vergelijkbaar klimaat en daar doen deze planten het goed, mits er niet te zwaar bemest en/of beweid wordt. Een ander floristisch belangrijk gebied vinden we onder aan de dijk in de moerassen, poelen en strangen. Veel fraai gekleurde moeras- en waterplanten komen er voor.

Figuur 2. Schets van de verdeling van niveaus aan milieudynamiek over een dijktaalud

Planteninventarisatie

In 1987 is het gehele dijktraject, van het Bakelbos tot aan de Veerweg in Beusichem, op planten onderzocht. Hiervoor werd het traject verdeeld in 19 secties, die te zien zijn in fig. 3.

Per sectie werden 3 gebieden onderscheiden: het binnendijkse talud, het buitendijkse talud en 30 meter buitendijks vanuit de dijkvoet.

De inventarisatie was kwalitatief, dat wil zeggen dat alleen gekeken is naar de aan- of afwezigheid van soorten, en niet naar de talrijkheid.

Resultaten

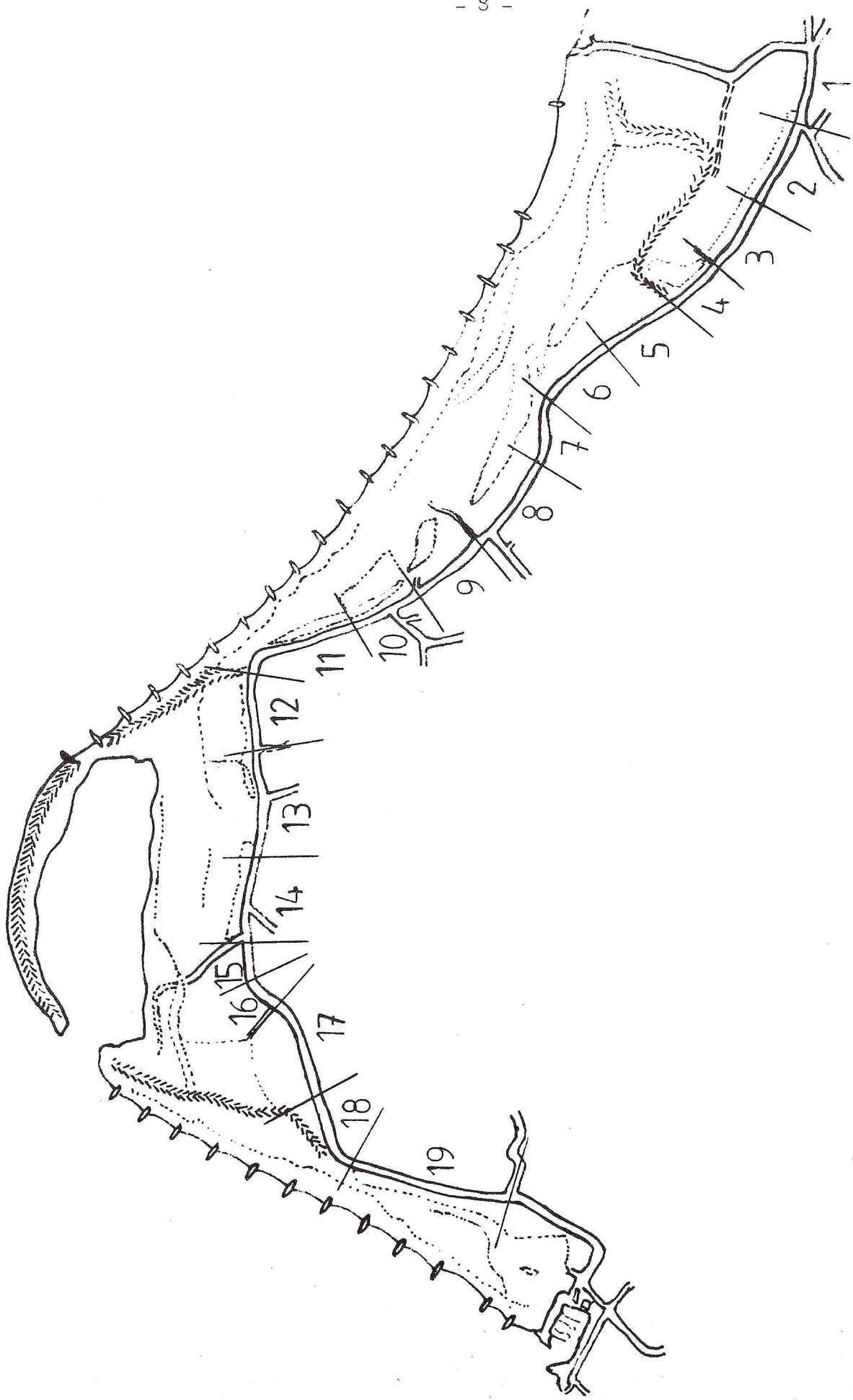
Op het bermgedeelte wat direct grenst aan het wegdek vinden we een aantal "tredplanten" als zilverschoon, grote weegbree, varkensgras en veenwortel. Iets verder uit de weg bloeien 's zomers in diverse tinten wit de wilde peen, de duizendblad en de bereklauw.

De bermen aan de buitendijk zijn hoofdzakelijk N tot NO geëxposeerd. Ze ontvangen over het algemeen relatief weinig zonlicht, en dit is aan de vegetatie te zien.

Er komt hoofdzakelijk een ruige vorm voor van het glanshaververbond, met een overheersing van grote vossestaart, bereklauw en fluitekruid. In sectie 6 werden bovendien een aantal pollen vogelmelk gevonden, een wit bolgewasje, dat met ook wel eens in tuinen zet.

De binnendijkse hellingen, die voornamelijk zuid tot zuidwest georiënteerd zijn, zijn droger en warmer dan de buitendijkse.

Hier vinden de eerdergenoemde stroomdalplanten een geschikte standplaats. Over het algemeen komt ook hier een vegetatie voor die tot het glanshaververbond gerekend kan worden, met veel grassen als frans raaigras (glanshaver), goudhaver, en zachte dravik en vele soorten fleurige kruiden als groot en klein streepzaad, gele morgenster en knolboterbloem. In het binnendijkse talud van de secties 17 en 18 komt een zeer fraaie vegetatie voor met de zeldzame bergdravik (*Bromus erectus*) en bermooievaarsbek, bitterkruid en cichorei. Tot vorig jaar stond hier ook nog het grasklokje. Ook de dijkhelling in sectie 12 vertoonde enige jaren geleden nog interessante planten die inmiddels zijn

Figuur 3, Sectieverdeling planteninventarisatie.

verdwenen. Ik noem ijzerhard, handjesgras en echt walstro.

De belangrijkste reden voor het achteruit gaan van dijkellingvegetaties is het beheer.

In 1987 werd op de gedeelten die niet werden begraasd maar liefst drie maal gemaaid, waarbij vrijwel alle maaisel bleef liggen.

Dit is niet alleen funest voor de flora, maar bovendien erg nadelig voor de erosiebestendigheid van de dijk.

Van het gedeelte tot 30 meter uit de dijkvoet zijn vooral de moerassen in de secties 4 t/m 8 en het ruige land van sectie 2 3n 3 bijzonder waardevol.

In de overige secties bestaat de vegetatie voornamelijk uit soortenarm engels raaigrasland.

Aan de rand van de moerassige gedeelten, met name van de secties 4 t/m 8 vinden we een kleurrijke vegetatie met de beschermde zwanebloem en gele lis, water- en pijptorkruid, grote watereppe en moeraskruiskruid.

In de overgang naar de drogere delen komen zeegroene muur, blauw glidkruid en poelruit voor. IN sectie 4 stond tevens de niet veel voorkomende rosse vossestaart (*Alopecurus aequalis*).

Een heel aparte plaats neemt de strook onderaan de dijk in de secties 2 en 3 in. Deze strook is ± 30 meter breed en wordt aan de andere zijde begrensd door een akkergebied.

Het gedeelte wordt omzoomd door een zomerkade zodat het zelden overstroomt. Er komen veel zandige opduikingen in voor, wat uiteraard weer te zien is aan de vegetatie.

In de nazomer zijn een aantal stukken geel-paarse zeeën door het massaal bloeien van smalbladig kruiskruid en knoopkruid.

Deze planten blijken door een veelheid aan insecten te worden bezocht.

Op de zandige koppen komt het duinriet (*Calamagrostis epigejos*) voor, terwijl in de ruigere gedeelten tussen de wilgenopslag de gewone wederik en moerasspirea welig tieren.

Alleen in sectie 3 zijn al meer dan 100 verschillende plantensoorten waargenomen.

Kars Veling

Overige diersoorten

Dagvlinders

Tijdens de planteninventarisatie in 1987 is ook wat gelet op de aanwezige dagvlinders. Met name in de secties 2 en 3 kwamen (voor Culemborgse begrippen) veel soorten voor. In dit zeer kruidenrijke deel komen ook struiken voor en overgangen van nat naar droog. Vlinders hebben voorkeur, juist voor dit soort gevarieerde milieus.

Heel belangrijk is de grote hoeveelheid knoepkruid die hier bloeit, aangezien dat een zeer belangrijke nectarbron voor de vlinders is. In bijgevoegd schema wordt een overzicht gegeven van de aanwezige dagvlinders in 1987 (zie fig. 4).

Andere insekten

De kruidenrijke secties 2 en 3 bleken ook zeer aantrekkelijk voor een aantal nachtvlinders als gamma-uil (massaal), yota-vlinder en het goudvenstertje. Deze laatste soort is karakteristiek voor het rivierengebied.

De vele soorten zweefvliegen, die ook afkomen op de schijnbaar onuitputtelijke nectarbron zijn niet allemaal op naam gebracht. Een nadere inventarisatie hiervan zou als aanvulling zeer welkom zijn. De volgende soorten zijn er gevonden (vnl. op knoepkruid):

- Eristalis arbustorum
- Syrphus ribesii
- Sphaerophoria scripta
- Helophilus hybridus
- Helophilus pendulinus
- Helophilus trivittatus
- Episyrphus balteatus

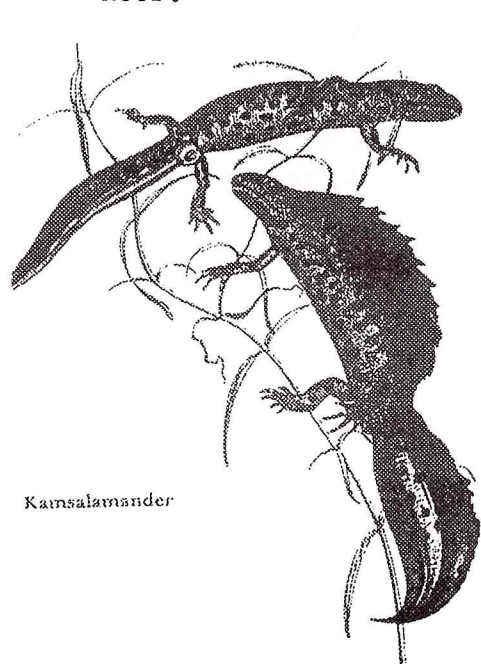
In de secties 4 t/m 8 kwamen zeer veel libellen voor. Het ging slechts om een klein aantal soorten, die echter zeer talrijk aanwezig waren. De twee meest algemene soorten waren *Sympetrum sanguineum* en *Lestes sponsa* (de vijverloper), een enkele maal werden ook *Enallagma cyathigerum* en *Libellula quadrimaculata* waargenomen.

Amfibieën

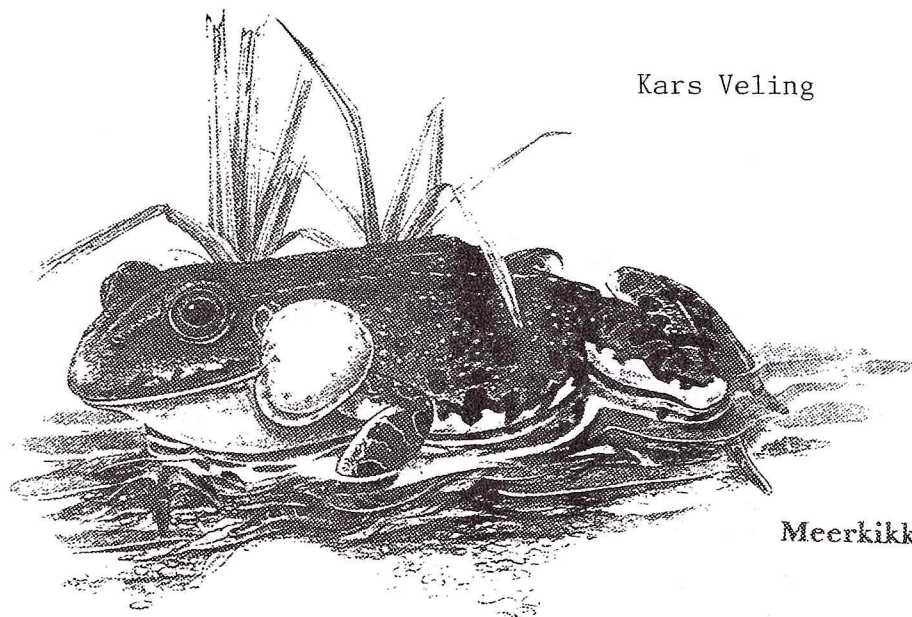
Door Theo de Jong is het uiterwaardengebied tussen Culemborg en Beusichem onderzocht op de aanwezige amfibieën. Deze inventarisatie geeft een volledig beeld van het voorkomen van deze dieren in de uiterwaard (zie fig. 5).

Hier blijken met name de secties 3 t/m 8 van groot belang te zijn. Sectie 4 is onbetwist het amfibieën-paradijs, met maar liefst 8 soorten.

's Zomers kunt u bij dit moerasje dan ook genieten van een prachtig kikkerkoor.

Kamsalamander

Meerkikker

Kars Veling

Figuur 4.

DAGVLINDERS REDICHEMSE EN BEUSICHEMSE WAARD.

soortnaam:	sectie:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Pieris napi																				
klein geaderd witje		+	+	5	5	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Pieris rapae																				
klein koolwitje				+	4	4	+		+	+	+									+
Pieris brassicae																				
groot koolwitje				+	3	+														
Gonepteryx rhamni																				
citroenvlinder				+	1	+			+	+										+
Aglais urticae																				
kleine vos				+	4	4	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Inachis io																				
dagpauwoog				+	5	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Vanessa atalanta				+	1															
atalanta																				
Vanessa cardui																				+
distelvlinder				1	+															
Coenonympha pamphilus																				
hooibeestje				3	+															+
Maniola jurtina																				
bruin zanddoogje				3	+															
Aphantopus hyperanthus																				
koevinkje				+	3	+														
Lasioptera megera																				
argusvlinder				+	4	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Polyommatus icarus																				
icarusblauwtje				3																+
Celastrina argiolus																				
boomblauwtje				1																+
Lycæna phlaeas																				
gewoon vuurvlindertje				2																

LEGENDA: + = waargenomen (aantal onbepaald).

- 1 = Per bezoek tijdens de vliegtijd niet altijd waargenomen.
- 2 = Per bezoek tijdens de vliegtijd max. 1 ex. waargenomen.
- 3 = Per bezoek tijdens de vliegtijd 2 - 5 ex. waargenomen.
- 4 = Per bezoek tijdens de vliegtijd 5 - 10 ex. waargenomen.
- 5 = Per bezoek tijdens de vliegtijd meer dan 10 ex. waargenomen.

Figuur 5.

AMFIBIEËN REDICHEMSE EN BEUSICHEMSE WAARD.																						
sectie:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20		
soortnaam:																						
Triturus cristatus kamsalamander					3	3											1	2		2		
Triturus vulgaris kleine watersalamander	2	+	3	4	2	2	+	3	3								1	2	1	2	4	
Bufo bufo gewone pad	2	+	1	3	3	3	+	3	2	2				2	2		2	2		2	3	3
Rana esculenta compl. "groene" kikker	1	+	4	4	3	3	+	4	2					1	2						2	
Rana lessonae poelkikker		+	2	4	3		+	2														
Rana ridibunda meerkikker							+	2														
Rana esculenta middelste groene kikker							+	2	1													
Rana temporaria bruine kikker							+	3	3	4	3	+	3	2	2		2	2	2		2	3
Rana arvalis heikikker							+	3	4	4	3	+	4									
"totaal"	5	+	18	26	22	14	+	21	7	6		2	5	7		7	5	8	9			

Legenda: 1 = 1- 5 adulte exemplaren.
 2 = 6- 20 adulte exemplaren.
 3 = 21-100 adulte exemplaren.
 4 = > 100 adulte exemplaren.

Wandelingen langs de uiterwaarden van de Lek tussen Culemborg en Beusichem.

- A. Wandeling langs de uiterwaarden van de Lek tussen Culemborg en Beusichem, lengte $\pm$ 7 kilometer. Begin- en eindpunt V.V.V. Elizabethweeshuis Herenstraat.
- B. Dezelfde wandeling over een iets langere route, lengte $\pm$ 9,5 kilometer.

*****

Route A.

Herenstraat richting Kattenstraat - rechtdoor Achterstraat - linksaf Havendijk - rechtsaf Beusichemse Dijk.

Deze dijk $\pm$ 3 kilometer volgen tot voorbij het landhuis "De Bol".

* Rechtsaf le onverharde pad - rechtsaf bij T-splitsing - le pad linksaf - door kastanjabosje rechtsaf - linksaf bij T-splitsing. Dit pad komt uit op een verharde weg, de Lange Dreef. Rechtsaf Lange Dreef.

** Rechtdoor Van Pallandtdreef - rechtdoor Oostersingel meebuigen naar links - rechtsaf over houten brug over singelgracht - rechtsaf bij T-splitsing - rechtdoor St. Janskerkhof - rechtdoor Jodenkerkstraat - rechtsaf Binnenpoort - rechtdoor Markt - linksaf Vierheemkinderenstraatje - rechtsaf Herenstraat tot toegangspoort Museum/Bibliotheek.

Route B.

Volg route A. tot *. Blijf de Beusichemse Dijk volgen tot rechtsaf Weidsteeg. Rechtsaf Hamseweg - linksaf Lange Dreef, vervolgens weer als route A. vanaf **.

Deze route is in alle jaargetijden interessant. In de winter bij hoge waterstand zijn er veel meerkoeten, eenden, zwanen en ganzen te zien.

In het voorjaar veel eenden, futen en weidevogels zoals grutto's, Kieviten en watersnippen. In de zomer kunnen we vooral genieten van de bloemen op de dijk-helling, zoals bereklauw, agrimonie, cichorei, bermooievaarsbek, wilde peen, enz. In de herfst de troepen trekvogels zoals leeuwerikken, koperwieken en kramsvogels.

Het verdient dus aanbeveling een kijker mee te nemen.

Interessante punten onderweg.

Wanneer men aan het einde van de Havendijk rechtsaf slaat ziet men in de dijk een zogenaamde coupure. In Culemborg "de muurtjes" genaamd.

In tijden van zeer hoge waterstand kan deze coupure met behulp van houten schotten en zandzakken worden afgesloten. De laatste 20 jaar is dit echter nog nooit hoeven gebeuren.

Voorbij de jachthaven lopen we langs de eerste uiterwaard "De Lazaruswaard".

Tegen de dijkvoet liggen hier enkele lage plekken, waarin vaak water staat. In maart verzamelen zich hier vaak enkele tientallen grutto's. Ook kan men hier vaak een muskusrat waarnemen.

Rechts heeft men een mooi gezicht op de oude binnenstad van Culemborg. Op het terrein met hoge bomen achter het witte huis bevond zich vroeger het kasteel van de graven van Culemborg, waarvan de laatste zichtbare restanten in de vorige eeuw zijn gesloopt.

500 Meter voorbij "Het Bakelbos" maakt de dijk een scherpe knik naar rechts. De rivier de Lek komt hier dicht langs de dijk. Een van de mooiste stukjes uiterwaardenlandschap krijgt men nu te zien. De zogenaamde Pikse Boomgaard, een fraai geheel van oude noten- en fruitbomen, knotwilgen, dijkjes en poelen. Hier is het domien van de steenuil en de holenduif. Kikkers en padden komen hier talrijk voor. Rechts ziet men nog een van de laatste hoogstamboomgaarden, waaraan deze streek vroeger zo rijk was. Wat betreft de plantengroei is dit stuk van de dijk van uitzonderlijke waarde.

De grote uiterwaard waarvan de Pikse Boomgaard een deel uitmaakt heet de "Redichemse Waard". Door een uitgebreide zandafgraving ontstond een diepe plas. Zeer veel natuurschoon in de vorm van hoogstamboomgaarden, meidoornwallen en knotwilgen is hierdoor helaas verloren gegaan. Hier en daar, voornamelijk langs de dijkvoet, kan men nog zien hoe het hier vroeger eruit gezien moet hebben.

De oude knotwilgen die hier staan worden om de 3 jaar gesnoeid door de vrijwillige knotgroep van de Natuur- en Vogelwacht Culemborg. Zonder dat regelmatige knotten zouden deze oude stammen met hun holtes en schuilplaatsen, begroeiing van mossen, varens en tal van andere planten, spoedig bezwijken.

Rechts passeren we ± 500 meter voorbij de Achterweg het landhuis "de Bol", een statig vroeg 19e eeuws landhuis temidden van een fraai landschap. Achter dit huis bevindt zich een stelsel van onverharde lanen met een beplanting van essen en populieren, In het midden van deze lanen ligt een cirkelvormig bosje van paardekastanjes.

Door deze lanen lopend bereikt men de Lange Dreef via de korte route A.

Degenen, die de lange route B. kiezen komen nu weer bij een heel mooi punt, nl. de scherpe bocht naar rechts in de Beusichemse Dijk.

De zomerkade van de Redichemse Waard sluit hier aan op de winterdijk. In de zomerkade is ook een coupure te zien. Via deze coupure loopt de Redichemse Waard bij hoge waterstanden van de Lek onder water.

Voorbij dit punt loopt de dijk langs een oude rivierarm. De uiterwaard verbreedt zich weer geleidelijk. In de rivièrarm zwemmen vaak futen en meerkoeten. Verderop staan er notebomen en daarachter is een kleine wildernis van wilgen en populieren. Een moerassig terrein, waar het wemelt van de vogels. Ook de mooie plas die nu in zicht komt is altijd een trekpleister voor allerlei vogels. De vele knotwilgen die hier staan krijgen regelmatig een onderhoudsbeurt.

Op het punt van de dijk waar de Weidsteeg uitkomt staat een oude stenen paal met daarop het woord "limietscheiding"; links staat Culemborg $\frac{1}{2}$ uur, rechts Buren $1\frac{1}{2}$ uur, met de benenwagen natuurlijk.

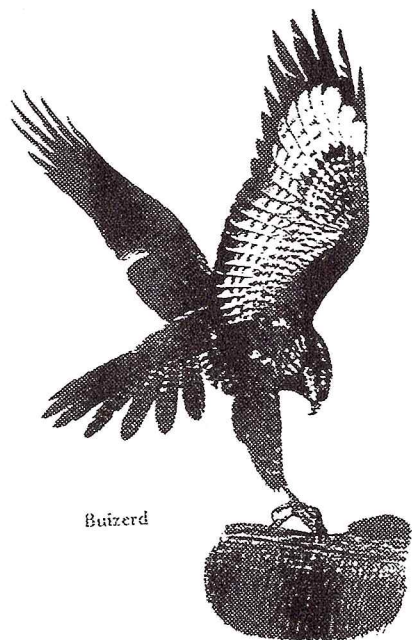
Via de Hamseweg op de Lange Dreef aangekomen passeert men de bomenlaan van het Rondeel (zie beschrijving route A.).

Let hier eens op de buizerd en de torenvalk. Twee roofvogelsoorten die hier zeer regelmatig te zien zijn.

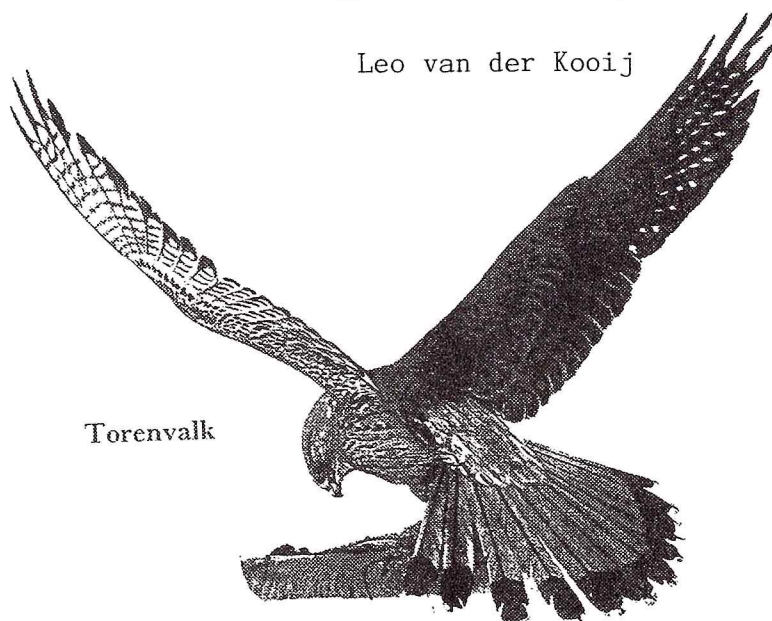
Zoals gezegd; deze wandeling moet men eigenlijk meerdere keren per jaar maken om goed te begrijpen welk een schitterend landschap en een rijke natuur zo vlak bij Culemborg is aan te treffen en hoezeer het onze inspanning waard is dit te beschermen en te behouden.

Een prettige wandeling gewenst door de Natuur- en Vogelwacht Culemborg

Leo van der Kooij

Buizerd

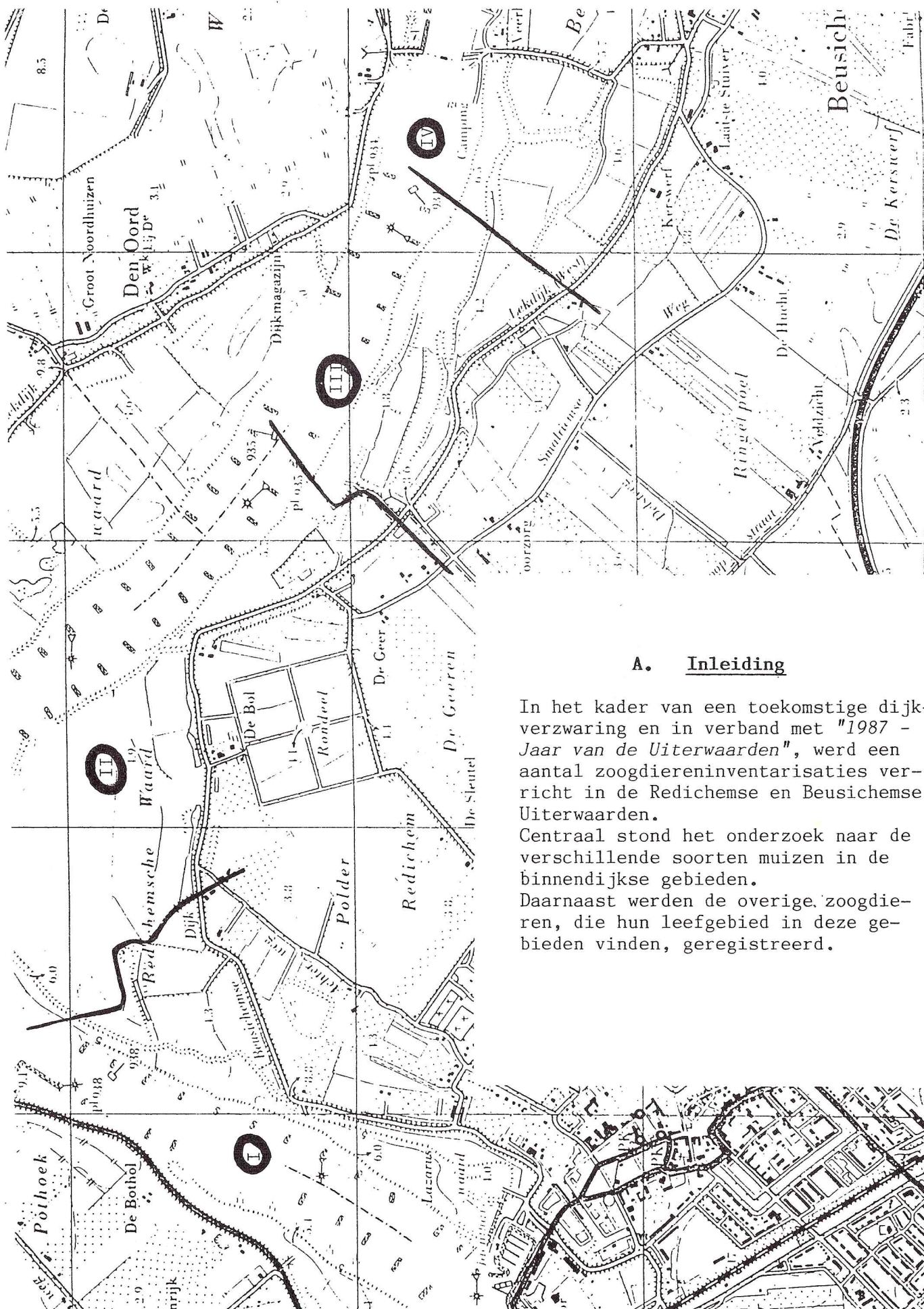
Torenvalk

Uituu Waialeale
18-7-85

Zoogdierenonderzoek in de Redichemse
en Beusichemse Uiterwaarden

A. Inleiding

In het kader van een toekomstige dijkverzwaring en in verband met "1987 - Jaar van de Uiterwaarden", werd een aantal zoogdiereninventarisaties verricht in de Redichemse en Beusichemse Uiterwaarden.

Centraal stond het onderzoek naar de verschillende soorten muizen in de binnendijkse gebieden.

Daarnaast werden de overige zoogdieren, die hun leefgebied in deze gebieden vinden, geregistreerd.

B. Het muizenonderzoek

1. Doel van het onderzoek

Het doel van het onderzoek was een beeld te krijgen van de soorten muizen in verschillende biotopen in het hiervoor genoemde onderzoeksgebied.

2. Het onderzoeksgebied

Het onderzoek werd verricht in de weekenden van 12 en 13 september en 10 en 11 oktober j.l. in de vier sekties van het gebied tussen Lekdijk Culemborg en Veerweg Beusichem, t.w.:

* In de Pikse Bogerd (Sektie I);

Hier werden de vallen geplaatst in het weekend van september onder een meidoornhaag en in het oktober-weekend in een houtwal, gevormd door knotwilgen aan de rand van een hoogstamboomgaard. De bodem bestaat voornamelijk uit rivierklei.

* Nabij de trektelpost (Sektie II);

Op het rivierbinnenduin bevindt zich een meidoornhaag met weinig onderbegroeiing op een relatief vochtige zand/kleibodem. Onder deze haag werden de vallen in de onderbegroeiing gelokaliseerd.

* Aan de rand van het Staatsbosbeheer Reservaat (Sektie III);

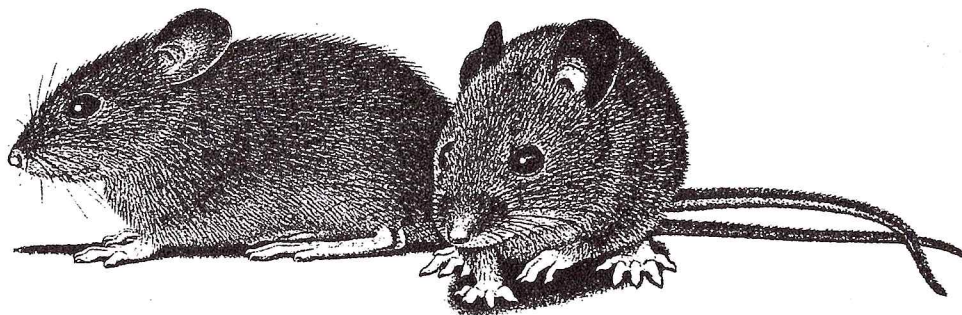
Dit zeer fraaie gedeelte van de Lekuiterwaard bestaat voor een deel uit een ruigte met kruiden en grassen. De vallen werden hier aan de rand van deze ruigte langs de oever van de oude rivierloop geplaatst.

* Gebied tegenover "De Kerswerf" (Sektie IV);

Dit gebied, gelegen aan de voet van de Lekdijk, wordt gevormd door een hooilandje met een dichte en rijke vegetatie van grassen en kruiden, een verlandend slootje met riet en enkele wilgen. De vallen werden in de dichte kruidenlaag neergezet.

In verband met de doelstelling van dit onderzoek, werden voor aanvang van het onderzoek genoemde gebiedjes bewust door de Zoogdierenwerkgroep gekozen, teneinde een zo goed mogelijk beeld te krijgen van de soorten muizen in meerdere vegetatietypen.

Muizen tonen namelijk per soort een relatieve biotoopvoorkeur, zoals uit onderstaand schema duidelijk mag worden.

Bosmuis

	Bospitsmuis	Dwergspitsmuis	Waterspitsmuis	Huisspitsmuis	Rosse woelmuis	Ondergr. woelmuis	Veldmuis	Aardmuis	Noordse woelmuis	Woelrat	Dwergmuis	Huismuis	Bosmuis	Bruine rat
BIOTOPEN														
In bebouwing	--	--	--	+	o	?	-	--	?	--	-	++	o	+
Tuin	+	--	--	++	o	?	+	-	?	o	-	+	+	+
Park	+	-	--	+	o	?	o	--	?	o	--	o	++	o
Braakliggend terrein	+	-	--	+	-	?	o	o	?	-	-	-	+	o
Boomgaard	+	-	--	o	-	-	+	o	?	+	-	-	+	-
Akker (geen maïs)	+	--	--	--	--	o	+	--	?	++	o	-	++	o
Maisakker	-	--	--	-	--	?	-	--	?	--	--	--	o	--
Hooiland (zonder kruiden)	+	-	--	--	-	-	+	-	?	o	--	--	--	--
Hooiland (met kruiden)	+	+	-	--	-	o	++	+	o	+	o	--	o	-
Beweid land	-	--	--	--	--	?	-	--	?	-	--	--	--	--
Rietveld	++	+	o	--	-	--	+	++	++	o	++	--	+	o
Ruigte met hoge kruiden en grassen	++	+	-	o	o	o	+	+	-	--	+	--	+	--
Berm	++	+	-	+	+	o	++	+	-	-	o	o	++	+
Waterkant	++	+	+	o	+	-	+	+	o	++	o	-	+	++
Bosrand	+	o	--	-	++	o	-	o	?	--	-	-	++	-
Heg of houtwal	++	o	o	+	++	o	o	o	?	--	-	o	++	-
Struweel	++	o	o	+	++	?	-	o	-	--	o	-	++	-
Hakhout/griend	++	+	-	-	++	?	o	+	o	o	-	-	++	-
Naaldbos zonder struiken	-	--	--	--	-	?	-	--	?	--	--	--	o	--
Naaldbos met struiken	o	-	--	-	+	?	--	-	?	-	-	--	++	--
Gemengd bos zonder struiken	o	-	--	--	-	?	-	--	?	--	--	--	o	--
Gemengd bos met struiken	+	-	--	-	++	?	--	-	?	--	-	--	++	--
Loofbos zonder kruiden en struiken	-	-	-	-	-	?	--	--	?	--	--	--	o	--
Loofbos met kruiden zonder struiken	+	o	-	-	o	-	--	-	?	-	--	--	++	--
Loofbos zonder kruiden met struiken	o	-	--	--	+	?	--	-	?	--	--	--	++	--
Loofbos met kruiden en struiken	+	o	--	-	++	-	-	o	?	--	-	--	++	--
Kapvlakte	+	o	--	--	-	?	--	++	?	--	--	--	+	--
Heide	o	+	-	--	-	?	--	o	?	--	-	--	+	--
Heide met grassen	+	o	--	-	-	?	-	++	?	--	o	--	+	--
Heide met struiken	o	-	--	--	o	?	--	o	?	--	-	--	+	--
Onbegroeid terrein	-	--	--	-	--	?	-	--	?	--	--	--	-	-
BODEMGESTELDHEID														
Droog	+	+	-	+	+	+	+	+	o	+	+	+	+	+
Vochtig	+	+	+	o	+	o	o	+	+	+	+	o	+	+
Nat	o	o	+	-	o	-	-	+	+	+	+	o	-	+
Klei	+	+	+	o	o	o	+	o	o	+	+	o	+	+
Zand	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Veen	+	+	+	-	o	-	o	o	o	o	+	-	o	o

Relatieve biotoopvoorkeur van enkele muizesoorten:

-- komt (vrijwel) niet voor; - komt zelden voor; o komt regelmatig voor; + komt vaak voor; ++ komt (vrijwel) altijd voor. Van de Noordse woelmuis en de Ondergrondse woelmuis is van veel biotopen niet bekend of ze er voorkomen. In de tabel met de bodemgesteldheid is de voorkeur van de muizesoorten in 3 klassen weergegeven: - afkeur; o noch afkeur noch voorkeur; + voorkeur.

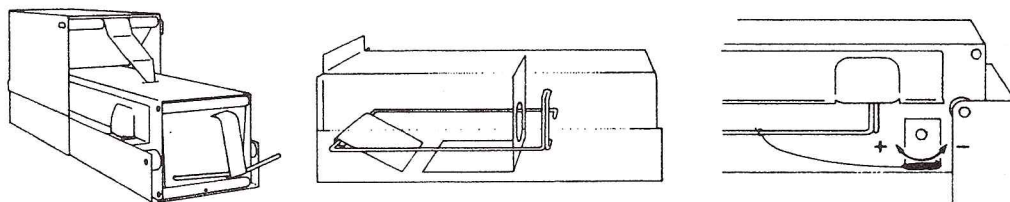
3. Weersgesteldheid tijdens het onderzoek

In het weekend van 12 en 13 september stond er een zuid-westenwind, kracht 8/9, later afzwakkend naar 4/5; onder een half bewolkte lucht varieerde de temperatuur tussen de 16 en 21 graden celsius. In de nacht van 12 op 13 september viel er motregen. In de loop van 13 september begon het hard te regenen, hetgeen aanleiding was de avondcontrôle te vervroegen.

In het weekend van 10 en 11 oktober was het wederom half bewolkt, de temperatuur op de eerste dag zo'n 18 graden celsius en op de tweede dag circa 13 graden celsius. De wind kwam beide dagen uit het zuidwesten, kracht 4/5.

4. Werkwijze en gebruikte materialen

Het muizenonderzoek werd verricht met behulp van zogenaamde live-traps (vallen om zoogdieren levend te bemachtigen). Er bestaan een aantal valtypen. De valtypen die landelijk het meest gebruikt worden, zijn de Trip-trapval, de Shermanval en de Longworthval. De werkgroep koos bewust voor laatstgenoemde val, daar deze val geschikt is om ook bij minder goed weer te worden gebruikt in verband met de redelijke waterdichtheid.

Longworthval, gang met drempelplaatje en "mouse-excluder" en wijze van afstellen.

De Longworthval (zie afbeelding) is gemaakt van dik aluminium en heeft een groot leefgedeelte, waar voldoende nestmateriaal in kan worden gedaan. Om het vangsucces te verhogen, werd aas in de vallen gedaan. Dit aas bestond uit een mengsel van brood met pindakaas en spek. Dit mengsel voldoet over het algemeen goed; het heeft een sterke geur, is lang houdbaar, goed hanteerbaar en het trekt meerdere soorten aan.

In totaal werden 32 vallen gebruikt, die in enkele rijen van elk 10-12 stuks werden geplaatst. De onderlinge afstand tussen de vallen was 5 meter.

Tijdens de vrijdagavonden voorafgaande aan de genoemde weekeinden werden de vallen geplaatst en de controle vond plaats in de vroege ochtend, rond het middaguur en tegen de avond. Globaal dus om de vier à vijf uur.

Veelal worden bij zoogdierenonderzoek de vallen 2 of 3 dagen van tevoren met aas in het gebied geplaatst, terwijl het vangstmechanisme niet op scherp staat. Dit prebaiten is bedoeld om de muizen te laten wennen. Dit werd bij dit onderzoek niet gedaan.

Na een vangst werd de val geleeft in een plastic bak om zodoende de soort te kunnen bepalen. Na determinatie werd de muis weer op de vangplaats in vrijheid gesteld.

5. Vangstresultaten

Sektie I:

valnr.	datum + tijd contrôle:											
	12/9 08u.	12/9 13u.	12/9 18u.	13/9 08u.	13/9 13u.	13/9 16u.	10/10 08u.	10/10 13u.	10/10 17u.	11/10 08u.	11/10 13u.	11/10 17u.
1												
2							BM					
3							BM					
4										BM		
5												
6	VM	RW			RW					BM		
7	BM											
8										BM		
9							BM					
10					BM							

Sektie II:

11												
12												
13										RW		
14												
15							RW					
16	BM											
17												
18							BM					
19												
20												

Sektie III:

21							
22							
23							
24							
25							
26							
27							
28						BSM	
29							
30							
31							
32							

Sektie IV:

21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32

RW				RW	
RW				RW	
RW			RW		
			RW		
				BM	
				DM	

Verklaring van de gebruikte afkortingen:

BM	= Bosmuis	(Apodemus sylvaticus)
BSM	= Bosspitsmuis	(Sorex Araneus)
DW	= Dwergmuis	(Micromys Minutus)
RW	= Rosse woelmuis	(Clethrionomys Glaerolus)
VM	= Veldmuis	(Microtus Arvalis)

Toelichting op de vangstresultaten:

De bosmuis en de rosse woelmuis zijn aangetroffen in drie van de vier secties. Als we de literatuur raadplegen, dan blijkt dat de bosmuis, wat biotoopkeuze betreft, een van de minst kritische kleine zoogdieren is, die men onder andere aan kan treffen in bosranden, rietland, braakland en in bossen met weinig ondergroei. Deze theorie wordt door de praktijk gesteund, zoals uit bovenstaand vangschema blijkt.

De rosse woelmuis komt zowel in heggen, struikgewas als in bosranden voor, met een voorkeur voor een ondergroei van struiken en/of een dichte kruidenlaag. Deze voorkeur komt met name tot uiting door de vondsten in Sektie IV. De vondst van slechts 1 bosspitsmuis was enigszins teleurstellend. Deze insecteneter komt namelijk praktisch overal voor, waar een (dichte) bodembedekkende vegetatie aanwezig is, zoals ruige graslanden, bermen en rietgebieden. (In 1986 werd deze soort in een groot aantal aangetroffen in de Regulieren).

De vangst van 1 dwergmuis in Sektie IV was bijzonder aardig, daar deze dreumes o.a. in dijkbegroeiing en in rietvelden voorkomt. Rietbegroeiing is te vinden in Sektie IV.

De veldmuis kan volgens de literatuur aangetroffen worden in kort grasland, weiland, akkerland en langs dijken. Daar de vangsten niet in genoemde biotopen werden verricht, is het aantal vondsten ook minimaal.

6. Overige zoogdieren

Naast de aangetroffen soorten muizen, werden de volgende zoogdieren in het gehele onderzoeksgebied waargenomen, t.w.:

- Egel (Erinaceus Europaeus)
- Mol (Talpa Europaea)
- Haas (Lepus Capensis)
- Konijn (Oryctolagus Cuniculus)
- Muskusrat (Ondatra Zibethicus)
- Wezel (Mustela Nivalis)
- Bunzing (Mustela Putorius) (**)
- Vos (Vulpes Vulpes) (**)

(**) Deze soorten werden niet door de Zoogdierenwerkgroep waargenomen.

De waarnemingen werden verkregen uit een andere, maar eveneens, betrouwbare bron.

7. Conclusies

Welke conclusies kunnen nu getrokken worden uit dit korte muizenonderzoek en de waarnemingen van de overige zoogdieren? Daar het onderzoek tot doel had een beeld te krijgen van het zoogdierenbestand in de Redichemse en Beusichemse Uiterwaarden, is het niet gemakkelijk conclusies te trekken. Het is wel te verwachten dat indien een dijkverzwaring uitgevoerd zal worden tot op circa 20 à 30 meter buitendijks vanaf de voet van de dijk, dit tot gevolg zal hebben:

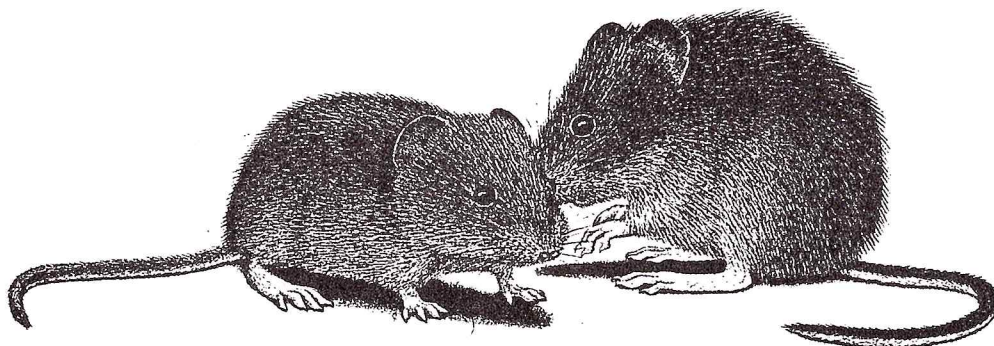
- A. Het verdwijnen van een geschikt biotoop van de bosmuis, de rosse woelmuis en de dwergmuis vanwege de aantasting c.q. vernitiging van de knotwilgenrij en de meidoornhaag in de Píkse Bogerd (Sektie I) en het gebied tegenover De Kerswerf (Sektie IV).

- B. Dat indien het reservaat van Staatsbosbeheer (Sektie III) niet veilig gesteld kan worden, dit eveneens een verkleining van het leefgebied voor o.a. de bosspitsmuis in zal kunnen houden.
  - C. Dat het gevolg voor o.a. wezel en bunzing een aanzienlijke vermindering van het voedselaanbod zal betekenen, daar het menu van de wezel voor 70 % uit woelmuizen bestaat, terwijl de bunzing naast muizen ook amfibieën bejaagt. Amfibieën worden onder andere in het S.B.B.-reservaat aangetroffen.
  - D. Dat de vos, naast een verlies van een deel van zijn voedsel (o.a. muizen), natuurlijke dekking in de vorm van oevers van strangen, sloten, e.d. kwijtraakt.
  - E. Dat de populatie van de veldmuis zal uitbreiden, daar een areaaluitbreiding plaats zal vinden door het ontstaan van cultuurland.
  - F. Dat de populatie van de sterk vervolgte muskusrat deels zal inkrimpen door verlies van geschikt biotoop, zoals sloten en langzaam stromend water met begroeide omgeving.
- De Zoogdierenwerkgroep hoopt dat bij een dijkverzwaring rekening zal worden gehouden met de resultaten van dit onderzoek.

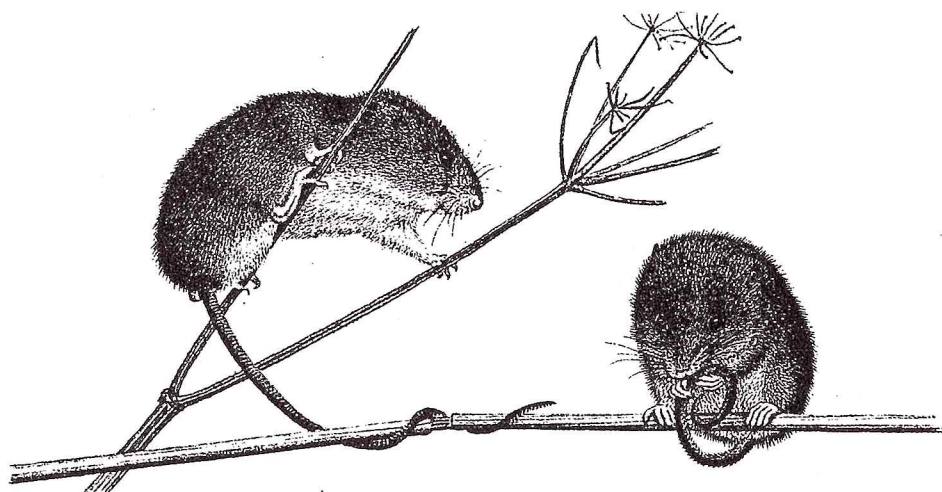
Gerard van Ruiten,
Coördinator Zoogdierenwerkgroep

Literatuur:

- Jeugdbondsuitgeverij, Zoogdieren van de Benelux, 1986.

Rosse woelmuis

Dwergmuis

Doortrekkers en wintergasten in onze uiterwaarden.

Het verschil tussen doortrekkende vogels en wintergasten is niet echt duidelijk aan te geven; het ligt onder meer aan de klimatologische omstandigheden van het winterseizoen tot welke groep de soort behoort. Beide groepen kan men als een totaal behandelen; immers beiden maken gebruik als gast van het uiterwaardegebied om voor en na het broedseizoen te rusten, foerageren en/of pleisteren.

Waarom heeft het rivierengebied zo'n grote betekenis voor de vogels? Wel, de uiterwaarden rondom Culemborg zijn erg rustig en bezitten een rijke variatie aan landschap gevormd door kleiputten, poelen, plassen en rivierstangen. Ze zijn omgeven door wilgen, populierbossen, meidoornhagen en boomgaarden. Deze variatie en de rust vormen een grote aantrekkingskracht voor de trekkende en pleisterende vogels. Met het rijke voedselaanbod en de noodzakelijke rust kunnen ze weer op kracht komen.

In grote lijnen gaat het om de volgende soorten:

- Steltlopers.
- Eenden en andere watervogels.
- Zwanen en ganzen.
- Stootvogels.
- Meeuwen
- Bijzondere soorten.

a. Steltlopers.

Veel steltlopers maken gebruik van het uiterwaardegebied om te fourageren. Het merendeel van de soorten vinden we in moerasachtige stukjes van de uiterwaarden waar ook nog wat slik te vinden is. Vooral de gebieden ter hoogte van De Weidsteeg en de natte plek bij het Bakelbos zijn belangrijk.

Bijna alle inlandse steltlopers kunnen in voor- en najaar in deze gebieden worden waargenomen, zelfs de kempaan en soms de kluut! Grutto's en scholeksters ziet men met tientallen tegelijk. Tureluurs, watersnippen, ruitersoorten en overlopers worden in kleinere aantallen aangetroffen. Kievitten pleisteren soms met duizenden bij elkaar en trekken met de vorstgrens heen en weer.

Soorten als de goudplevier en de wulp worden echter vaker fouragerend in de weilanden aangetroffen. De laatste is een steltloper die de hele winter in de uiterwaarden aanwezig is.

b. Eenden en andere watervogels.

De smient is naast de wilde eend een van de talrijkste eendensoorten, die in het winterhalfjaar in de uiterwaarden verblijft. De aantallen van deze soort, die in september voor het eerst verschijnt en pas eind april weer verdwenen is, kunnen uiteenlopen van enkele tientallen tot honderden exemplaren. In de diepere plassen en strangen worden de grote zaagbek, nonnetje, tientallen kuif- en tafeleenden en nog meer meerkoeten waargenomen.

Op de meer moerassige stukken zien we (helaas elk jaar minder) de zomer- en wintertaling, pijlstaart en slobeend. Krakeenden, dodaars en brilduikers komen slechts sporadisch voor.

Voor bovengenoemde groep is vooral de Beusichemse Waard een zeer belangrijk rust- en fourageergebied.

c. Zwanen en ganzen.

De meest bekende zwanensoort is de knobbelzwaan, welke behalve in het broedseizoen vooral in voor- en najaar in groepen van tientallen exemplaren voorkomen. De minder bekende kleine en wilde zwaan worden ook jaarlijks in de winter in de uiterwaarden waargenomen. Meestal gaat het om kleine aantallen waarbij de wilde zwaan minder talrijk voorkomt dan de kleine zwaan. Van de laatste is bekend dat er dan enige honderden exemplaren in de uiterwaarden kunnen pleisteren.

De meest waargenomen ganzensoorten zijn de grauwe gans, de kolgans en de rietgans. Het aanwezig zijn van pleisterende ganzen is sterk afhankelijk van de weersomstandigheden. Alleen bij een strenge winter worden ganzen pleisterend waargenomen. Het kan daan gaan om grote aantallen, op doortrek zelfs om duizenden exemplaren.

De kleine rietgans en brandgans worden slechts zelden gezien. De waarneming van een sneeuwvang is nog zeldzamer. In het algemeen worden ganzen het meest in de Redichemse Waard aangetroffen.

Niet onvermeld mag blijven dat in de winter van 1986 op 1987 ca 35 Canadse ganzen zich in de Beusichemse Waard hebben opgehouden.

d. Stootvogels.

Omdat in de winter veel vogels pleisteren in de uiterwaarden, is dit gebied ook in trek bij overwinterende stootvogels. Dit is vooral te merken aan de forse toename van het aantal buizerds. Normaal bevinden zich elke winter 5 tot 10 exemplaren in het uiterwaardengebied tussen de veerponten van Culemborg en Beusichem.

Slechts enkele torenvalken en sperwers worden daarentegen waargenomen. De blauwe kiekendief, ruigpootbuizerd en smelleken worden nog minder gesignaleerd.

Een nog grotere zeldzaamheid is de visarend die enkele keren in de afgelopen 25 jaren heeft gepleisterd.

e. Meeuwen.

Ook meeuwen vertoeven 's-wintes graag in het uiterwaardegebied. Vooral de kokmeeuw kan men op slaappleatsen met duizenden exemplaren aantreffen. De stormmeeuw en zilvermeeuw komt in enkele tientallen voor. Van de grote mantelmeeuw wordt slechts een enkele waarneming gedaan.

f. Bijzondere soorten.

De ijsvogel werd na de strenge winter van 1978/1979 slechts zelden waargenomen. De jaren hierna is dit weer verbeterd en werd hij weer regelmatig pleisterend aangetroffen. De strenge winters van 1985/1986 en 1986/1987 hebben weer vele slachtoffers geeist, maar hopelijk laat deze fraaie vogel zich nog lang als doortrekker of wintergast zich in onze omgeving zien.

Het paapje en de roodborsttapuit broedden in het verleden her en der in onze omgeving, hoewel toen al in zeer kleine aantallen. Nu worden ze allen nog in de doortrekperiode waargenomen. Vreemd genoeg zijn er meer dan eens flinke aantallen van deze soorten aangetroffen. Vooral in augustus worden soms enkele tientallen exemplaren gesignaleerd.

Sneeuw- en ijsgorzen zij doortrekker en wintergast in uiterst kleine aantallen. Zij worden vooral in de uiterwaarden als op en langs de dijken waargenomen. Zij komen slechts bij uitzondering in het binnendijkse rivierkleigebied. Vooral de ruige, kruidenrijke terreintjes zijn genieten de voorkeur.

Alhoewel het geen echt bijzondere soorten zijn mogen de koperwieken en kramsvogels niet onvermeld blijven. Dit zijn talrijke doortrekkers en wintergasten, die graag in de houtwallen en met name in de meidoorn zich te goed doen aan de overdadig aanwezige vruchten.

In onderstaande tabel is weergegeven in welke hoeveelheden doortrekkende vogels en wintergasten gedurende de laatste 25 jaar gemiddeld werden waargenomen in de Lazeruswaard, Redichemse Waard en Beusichemse Waard. In de laatste kolom staat het jaartal van de laatste waarneming van de soort.

soort	1-5	5-15	15-100	100-1000	1000-..	laatste waarneming
parelduiker	x	.	.	.	.	1967
roodkeelduiker	x	.	.	.	.	1966
fuut	.	.	x	.	.	1987
roodhalsfuut	x	.	.	.	.	1978
kuifduiker	x	.	.	.	.	1983
dodaars	x	.	.	.	.	1987
aalscholver	.	.	x	.	.	1987
kuifaalscholver	x	.	.	.	.	1981
blauwe reiger	.	x	.	.	.	1987
purperreiger	x	.	.	.	.	1982
ooievaar	x	.	.	.	.	1978
zwarte ooievaar	x	.	.	.	.	1986
kleine zilverreiger	x	.	.	.	.	1962
roerdomp	x	.	.	.	.	1978
wilde eend	.	.	.	x	.	1987
wintertaling	x	.	.	.	.	1987
zomertaling	x	.	.	.	.	1987
krakeend	x	.	.	.	.	1986
smient	.	.	.	x	.	1987
pijlstaart	.	x	.	.	.	1986
slobeend	.	x	.	.	.	1987
krooneend	x	.	.	.	.	1978
toppereend	x	.	.	.	.	1982
kuifeend	.	.	x	.	.	1987
tafeleend	.	.	x	.	.	1987

soort	1-5	5-15	15-100	100-1000	1000-..	laatste waarneming
witoogeend	x	.	.	.	.	1965
brilduiker	x	.	.	.	.	1987
ijseend	x	.	.	.	.	1965
grote zeeeend	x	.	.	.	.	1965
zwarte zeeeend	x	.	.	.	.	1969
eidereend	x	.	.	.	.	1976
grote zaagbek	.	.	x	.	.	1987
middelste zaagbek	.	x	.	.	.	1986
nonnetje	.	x	.	.	.	1987
bergeend	x	.	.	.	.	1987
grauwe gans	.	.	.	x	.	1987
kolgans	.	.	.	x	.	1987
rietgans	.	.	.	x	.	1987
kleine rietgans	x	.	.	.	.	1985
brandgans	.	x	.	.	.	1986
sneeuwgans	x	.	.	.	.	1981
canadese gans	.	.	x	.	.	1987
knobbelzwaan	.	.	x	.	.	1987
wilde zwaan	.	.	x	.	.	1986
kleine zwaan	.	.	x	.	.	1986
steenarend	x	.	.	.	.	1981
buizerd	.	.	x	.	.	1987
ruigpootbuizerd	x	.	.	.	.	1986
sperwer	x	.	.	.	.	1987
havik	x	.	.	.	.	1985
rode wouw	x	.	.	.	.	1980
zwarte wouw	x	.	.	.	.	1978
zeearend	x	.	.	.	.	1986
wespendief	x	.	.	.	.	1985
bruine kiekendief	x	.	.	.	.	1985
blauwe kiekendief	x	.	.	.	.	1985
visarend	x	.	.	.	.	1981
slechtvalk	x	.	.	.	.	1981
smelleken	x	.	.	.	.	1985
boomvalk	x	.	.	.	.	1987
torenvalk	x	.	.	.	.	1987
kievit	.	.	.	x	.	1987
zilverplevier	x	.	.	.	.	1985
goudplevier	.	x	.	.	.	1985
bontbekplevier	x	.	.	.	.	1969
kleine plevier	x	.	.	.	.	1969
watersnip	x	.	.	.	.	1987
houtsnip	x	.	.	.	.	1969
scholekster	.	.	x	.	.	1987
kluut	x	.	.	.	.	1987
wulp	.	.	x	.	.	1987
regenwulp	.	x	.	.	.	1985
grutto	.	.	x	.	.	1987
witgatje	x	.	.	.	.	1987
bosruiter	x	.	.	.	.	1987
overloper	x	.	.	.	.	1987
tureluur	.	x	.	.	.	1987
zwarte ruiter	x	.	.	.	.	1987
groenpootruiter	x	.	.	.	.	1986
bonte strandloper	x	.	.	.	.	1985
drieteenstrandloper	x	.	.	.	.	1966
kemphaan	.	x	.	.	.	1987
kleine jager	x	.	.	.	.	1985
kleinste jager	x	.	.	.	.	1966
stormmeeuw	.	x	.	.	.	1987
zilvermeeuw	.	x	.	.	.	1987
kleine mantelmeeuw	x	.	.	.	.	1985
dwergmeeuw	x	.	.	.	.	1981

soort	1-5	5-15	15-100	100-1000	1000-..	laatste waarneming
kokmeeuw	.	.	.	.	x	1987
grote mantelmeeuw	x	.	.	.	.	1987
drieteenmeeuw	x	.	.	.	.	1985
zwartkopmeeuw	x	.	.	.	.	1980
zwarte stern	x	.	.	.	.	1985
visdief	x	.	.	.	.	1986
velduil	x	.	.	.	.	1981
ijsvogel	x	.	.	.	.	1985
groene specht	x	.	.	.	.	1977
kleine bonte specht	x	.	.	.	.	1979
kuifleeuwerik	x	.	.	.	.	1980
roodkeelpieper	x	.	.	.	.	1982
oeverpieper	x	.	.	.	.	1986
waterpieper	x	.	.	.	.	1985
gele kwikstaart	.	x	.	.	.	1985
grote gele kwikstaart	x	.	.	.	.	1981
klapekster	x	.	.	.	.	1977
kramsvogel	.	.	.	x	.	1987
koperwiek	.	.	.	x	.	1987
spreeuw	.	.	.	x	.	1987
grote lijster	.	x	.	.	.	1985
tapuit	x	.	.	.	.	1987
paapje	x	.	.	.	.	1980
gekraagde roodstaart	x	.	.	.	.	1980
orpheusspotvogel	x	.	.	.	.	1981
zwartkop	x	.	.	.	.	1981
goudhaantje	x	.	.	.	.	1980
vuurgoudhaantje	x	.	.	.	.	1981
zwarte mees	.	x	.	.	.	1985
ijsgors	x	.	.	.	.	1985
sneeuwgorst	.	x	.	.	.	1985
sijs	.	.	x	.	.	1985
kneu	.	x	.	.	.	1985
frater	.	x	.	.	.	1986
barmsijs	x	.	.	.	.	1985
goudvink	x	.	.	.	.	1985
keep	x	.	.	.	.	1985
bonte kraai	x	.	.	.	.	1985
roek	x	.	.	.	.	1987
notenkraker	x	.	.	.	.	1977

bron:

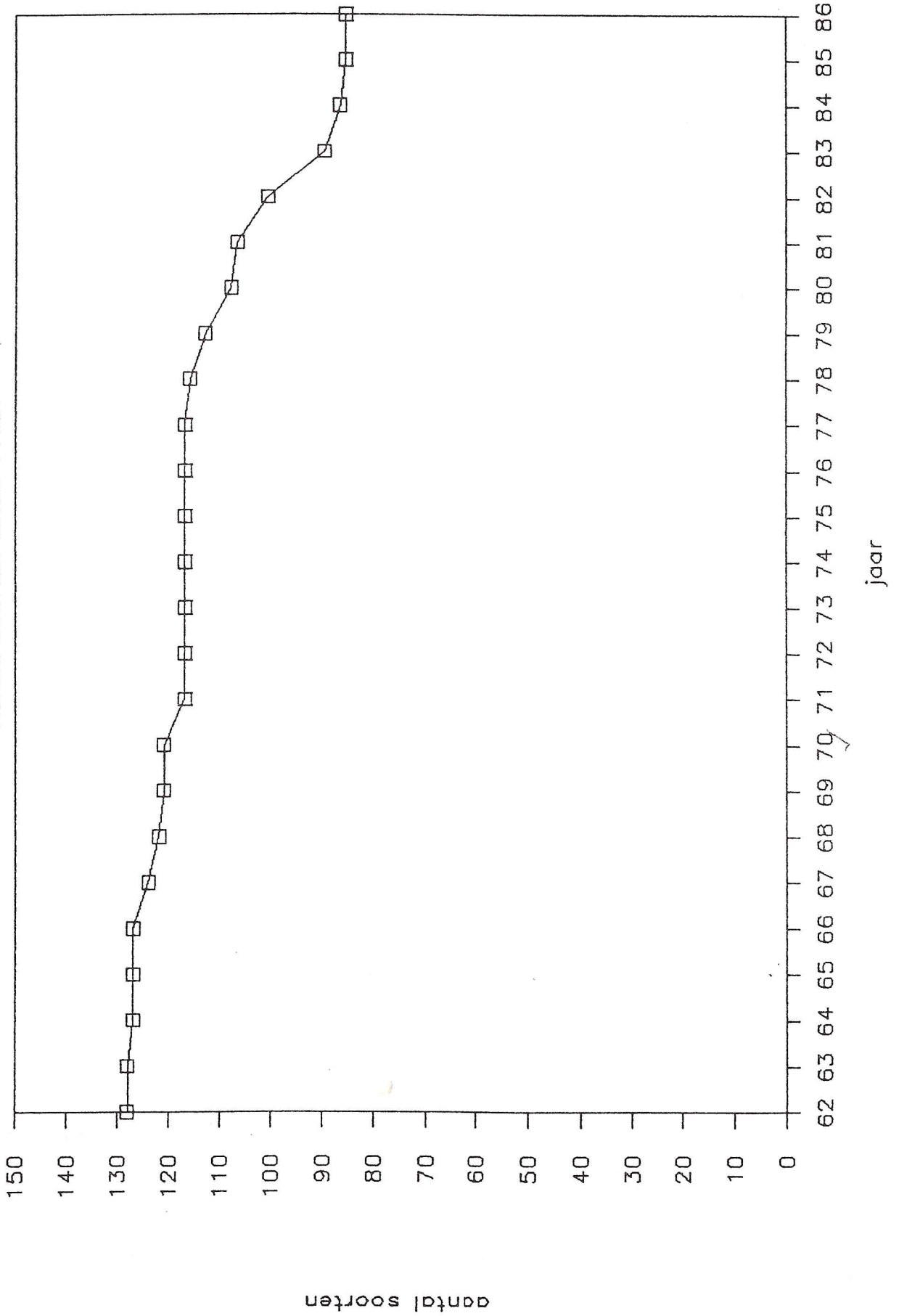
-----

1. De natuur in en rondom Culemborg, NVWC, 1985.
2. Wintervogel-onderzoek van het uiterwaardengebied tussen de veerponten van Culemborg en Beusichem, NVWC, H.Vennix, 1983.
3. Hak-al, NVWC, jan-1976 t/m oct-1987.
4. Archief vogelwerkgroep, NVWC, vanaf 1961 tot nov-1987.
5. Vogels van de grote rivieren, Stichting Vogelwerkgroep Grote Rivieren, 1979.
6. Eigen waarnemingen, H.Vennix, t/m oct-1987.

4-nov-1987, henk vennix.

Wintergasten en doortrekkers.

Aantal soorten sinds 1962.

Aanwezig: Frans Waroux, Breun Jansen, Wim Kievit, Leo v.d. Kooij, Berry Lucas, Paul van Veen, Peter Berkien, Gerard van Ruiten, Ria (en Luc) van Veen.

Agenda:

- 1) binnengekomen stukken
- 2) uitgaande post
- 3) stroopwafelaktie 1987
- 4) werkgroepen
- 5) beheerscommissie
- 6) tuin
- 7) materiaal t.b.v. jeugdavonden
- 8) winterkamp Oostkapelle
- 9) hemelvaartskamp
- 10) Hak-al
- 11) jaarvergadering 1988
- 12) atlasboek Vogels SOVON
- 13) rondvraag

ad. 1.

- * adreswijzigingen fam. Gerritsen en Harry en Carina.
- * uitnodiging SOVON voor contactavond Deventer op 5 november a.s. (naar Vogelwerkgroep).
- * brief d.d. 13-10-'87 van de Gemeente Culemborg dat milieuzaken ondergebracht zijn bij Dienst Gemeentewerken.
- * brief d.d. 7-10-'87 van de Contactcommissie Weidevogelonderzoek betreffende uitgave boek "Weidevogelonderzoek in Nederland. Een overzicht van het Nederlandse weidevogelonderzoek 1970 - 1985".
- * uitnodiging d.d. 1-10-'87 van de Wereldwinkel Culemborg voor het bijwonen van viering 15-jarig bestaan op 31-10-'87. N.V.W.C. zegt deelname toe.
- * diverse publicaties, t.w.:
  - persoverzicht SBB van 15-10-'87 en 26-09-'87.
  - Lo Strillozzo, september 1987.
  - Molm, september 1987.
  - De Domphoorn, september 1987.
  - Natuur en Milieu, oktober 1987.
  - Argus, augustus 1987.

ad. 2.

Geen uitgaande post.

ad. 3.

Stroopwafelaktie groot succes!

Zaterdag 3 oktober waren alle 1500 pakjes om 16.00 uur verkocht. Opbrengst komt ten goede aan aanleg en onderhoud tuin.

ad. 4.

Vogelwerkgroep:

Inventarisaties van trek- en wintervogels in de uiterwaarden gaan door tot 1 april 1988.

Plantenwerkgroep:

Op 28 oktober a.s. zal vergadering gehouden worden met o.a. Plantencursus 1988 in de agenda.

Nestkastenwerkgroep:

Op 30 oktober a.s. zullen er uilen- en stootvogelkasten getimmerd en geverfd worden in ons clubhuis.

Zoogdierenwerkgroep:

In het weekend van 10 en 11 oktober j.l. tweede muizenonderzoek gehouden in de uiterwaarden. Verslag in het thema-gedeelte.

ad. 5.

Beheerscommissie:

Zelfdiscipline gewenst als men clubhuis als tijdelijk onderkomen gebruikt. Graag clubhuis na gebruik weer in de oude staat achterlaten!

ad. 6.

Tuin:

Zaterdag 10 en 24 oktober j.l. is de tuin "winterklaar" gemaakt. Er werd enthousiast gewied, grond aangebracht en vuil verwijderd. Tot de lente zal regelmatig onderhoud c.q. aanleg gepleegd worden om het geheel in 1988 tot een representatief geheel te maken.

ad. 7.

Materiaal t.b.v. jeugdavonden:

Om de jeugdactiviteiten te optimaliseren zullen een aantal gereedschappen e.d. door Leo aangeschaft worden.

ad. 8.

Winterkamp Oostkapelle 1987:

Voorstel om dit kamp tot en met nieuwjaarsdag te verlengen. Of dit voorstel gewaardeerd wordt zal onder de deelnemers gepeild worden.

ad. 9.

Hemelvaartskamp 1988:

Dit kamp wordt van 11 t/m 15 mei 1988 gehouden. Als mogelijke lokaties worden Zuid-Limburg, Ommen (Vechtdal) en Drentse Aa geopperd. Voor dit laatste gebied zal nadere informatie gevraagd worden.

ad. 10.

Hak-al:

Overwogen wordt de Hak-al met ingang van december 1987 te laten drukken bij Jacobs Repro Services te Culemborg. Voordelen: duidelijker, mogelijkheid publicatie van foto's, lay-out verbetering. Kosten blijven ongeveer gelijk aan die van de huidige lay-out. Vergadering gaar hiermede akkoord.

ad. 11.

Jaarvergadering 1988:

De jaarlijkse ledenvergadering zal gehouden worden op 18 januari 1988.

ad. 12.

Atlasboek Vogels SOVON:

Leo zal deze uitgave (zie Hak-al oktober 1987) afhalen op de Landelijke Vo-geldag op 12 december a.s.

ad. 13.

Rondvraag:

* Breun: Vergoeding voor vergaderingen Milieuwerkgroep in de Ketelvink zal via Harry v.d. Warenburg ontvangen dienen te worden conform afspraak. N.V.W.C./Milieuwerkgroep Culemborg.

- * Frans: Heeft Ontwerp Welzijnsplan 1988 van de Gemeente Culemborg ontvangen. Toekenning van f 3.490,-- voor N.V.W.C.; begroting was f 7.200,--.
- * Gerard: Bepleit aanschaf van 10 muizenvallen t.b.v. toekomstige onderzoeken. Toestemming wordt verleend.
- * Leo: Heeft kalender voor lezingen, diapresentaties e.d. gemaakt. Deze wordt binnenkort onder de leden verspreid.
- * Wim: Diastuurapparaat zal nagevraagd worden. Overkapping op plateau voor diaprojector wellicht wenselijk i.v.m. gevaar stoten of vallen van dit apparaat.

Gerard van Ruiten

~~Verslag~~

algemene maandelijkse vergadering d.d. 16 november 1987.

Aanwezig: Ria van Veen, Gerard van Ruiten, Marcel v.d. Tol, Kars Veling, Wim Kievit, Hank Vennix, Arjan v.d. Veen, Joop Bezuyen, Peter Berkien, Berry Lucas, Leo v.d. Kooij.

Afwezig met kennisgeving: Frans Waroux, Nico Peek, Job van Amerom, Breun Jansen.

Agenda: a) ingekomen stukken
b) uitgaande post
c) beheerskommissie
d) werkgroepen
e) kamp
f) ekskursieprogramma
g) jaarverslag 1987
h) nestkasten
i) jeugdavonden
j) tuin
k) rondvraag

ad. a.

- * brief St. Antoniuschool, Beesd, voor informatie over fauna rond Beesd.
- * brief Wereld Natuur Fonds voor bijdrage aan actie Panda voor projecten in China, Azië, Afrika en Zuid-Amerika.
- * brief van Natuur- en Vogelwacht "De Vijfheerenlanden" met uitnodiging ooievaarsavond.
- * brief van Zuiveringsschap Rivierenland met sticker "Wateralarm".
- * Lo Strillozzo - oktober 1987.
- * De Kruisbek - nr. 5 - 1987.
- * Nieuwsbrief Natuurmonumenten over onderzoek en beheer.
- * brief SOVON over Atlas van de Nederlandse Vogels (zie tevens Hak-al okt.'87!)
- * Informatieblad oktober 1987 van de Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierenbescherming.
- * briefje Gemeente Culemborg met verzoek betaling erfpacht.
- * diverse persoverzichten Staatsbosbeheer, t.w.: 24 en 31 oktober en 7 en 14 november 1987.
- * Panda, november 1987, uitgave van Wereld Natuur Fonds.
- * "Een overzicht van het Nederlandse weidevogelonderzoek 1970 - 1985" van de Contactcommissie Weidevogelonderzoek van de Nationale Raad voor Landbouwkundig Onderzoek.
- * De Levende Natuur, november 1987.
- * Greenpeace, nr. 4 - 1987.
- * Natuur en Milieu, november 1987.
- * Natuurbehoud, november 1987.

ad. b.

- * bestelling voor 10 Longworthinloopvallen ten behoeve van toekomstig muizenonderzoek door de Zoogdierenwerkgroep.

ad. c.

Breun Jansen heeft deze commissie met ingang van 21 oktober j.l. verlaten in verband met enkele gebeurtenissen uit het recente verleden. Dit besluit wordt unaniem betreurd. Wim Kievit zal met Breun hierover gaan praten.

ad. d. paddenwerkgroep

Coördinatie van deze groep zal met Harry v.d. Warenburg besproken worden binnen de groep.

plantenwerkgroep

Inventarisatie van gemeentelijke bermen - totaal 42 km. - wordt in 1988 verricht. Plantencursus 1988 staat niet op het programma.

Alternatief: één vaste avond per maand zullen twee medewerkers van de plantenwerkgroep alle vragen c.q. opmerkingen van onze leden én niet-leden over planten, paddestoelen, mossen, grassen, insecten en vogels etc. in De Ketelvink beantwoorden en behandelen. Nader bericht volgt.

vogelwerkgroep

Degene die mee wil werken aan het onderzoek naar trekvogels en wintergasten kan zich melden bij Henk Vennix, tel.: 1 4 3 8 2.

ad. e. winterkamp

Het belooft een té gek kamp te worden. Konvo reeds verspreid, waarop tot nu toe 6 reacties binnengekomen zijn.

ad. f. ekskursieprogramma

Zie achter in deze Hak-al, op de gebruikelijke plaats.

ad. g. jaarverslag 1987

Op 7 december a.s. zal het Bestuur hierover vergaderen.

ad. h. nestkasten

Een groot aantal kasten voor stootvogels zijn op enkele jeugdavonden met veel enthousiasme getimmerd. Het verven van deze broedgelegenheden voor torenvalk, bosuil en steenuil zal tijdens enkele komende jeugdavonden plaatsvinden. Voor oud en nieuw zullen deze in het veld geplaatst worden.

ad. i. jeugdavonden

Ria van Veen zal de leiding tijdens deze happenings versterken.

ad. j. tuin

Nog een aantal activiteiten zullen moeten gebeuren, zoals grond storten, palen plaatsen, pad aanleggen e.d. Dit zal plaatsvinden op zaterdag 5 december a.s. start: 09.00 uur.

ad. k. rondvraag

- * Arjan - wenst plan voor plaatsing van de stootvogelnestkasten in samenwerking met vogelwerkgroep.
- * Ria - zal trachten het welbekende Italiaanse blad "Lo Strillozzo" in een Nederlandse samenvatting om te zetten.
- * Kars - Milieuadviesraad wordt binnenkort geïnstalleerd met o.a. Kars en Berry als deelnemers. Zij zullen vergadering van "Natuur en Milieu" in Utrecht bijwonen namens de N.V.W.C.

Om 21.55 uur sluit Wim Kievit de vergadering.

Gerard van Ruiten

Exkursie-programma

*** INDIEN NIET VERMELD, DAN VERTREKKEN ALLE ESKURSIES VANAF "DE KETELVINK" ***

*****

vrijdag 11 december 1987

Een drietal films, vertoond door P.C. van Spanje uit Heemstede. Onderwerpen: Vogels in Frankrijk o.a. de Camargue (Rhônedelta) en het vogelleven in de winter.

zaterdag 12 december 1987

Landelijke vogeldag SOVON in de Reehorst te Ede.

maandag 14 december 1987

Vergadering Vogel- en Zoogdierenwerkgroep, aanvang: 20.00 uur.

zaterdag 19 december 1987

Knorwilgen snoeien. Konvo volgt.

maandag 21 december 1987

Algemene maandelijks vergadering, aanvang: 21.00 uur.

zondag 27 t/m donderdag 31 december 1987

Winterkamp Oostkapelle. Opgave bij Leo v.d. Kooij!

zaterdag 2 januari 1988

- * nieuwjaarsekursie uiterwaarden. Aanvang: 09.00 uur o.l.v. Henk Vennix.
- * nieuwjaarsbijeenkomst met warme chocomelk en oliebollen! Aanvang: 19.00 uur tot .....

zaterdag 9 januari 1988

Knotwilgen snoeien. Konvo volgt.

zaterdag 16 januari 1988

Exkursie naar overkant Lek o.l.v. Berry Lucas. Aanvang: 09.00 uur.

maandag 18 januari 1988

Algemene jaarvergadering met 2 films. Konvo volgt. Aanvang: 20.00 uur.

woensdag 20 januari 1988

UITERSTE INLEVERDATUM KOPY HAK-AL FEBRUARI 1988.

vrijdag 22 januari 1988

"Een Wageningse student in Nieuw Zeeland". Lezing met dia's door N. v. Middelkoop; onderwerp: landschap en natuur in Nieuw Zeeland.

zaterdag 23 januari 1988

Stootvogeltelling door het veld en de uiterwaarden o.l.v. Henk Vennix. Aanvang: 09.30 uur.

zaterdag 30 januari 1988

Knotwilgen snoeien. Konvo volgt.

maandag 16 februari 1988

*****
 * De Ketelvink is iedere vrijdagavond *
 * van 19.00 uur tot 20.30 uur *
 * geopend voor jeugdactiviteiten!!! *
 *****

Vergadering Vogel- en Zoogdierenwerkgroep. Aanvang: 20.00 uur.

zaterdag 20 februari 1988

Knotwilgen snoeien. Konvo volgt.

maandag 23 februari 1988

Algemene maandelijks vergadering. Aanvang: 20.00 uur

vrijdag 4 maart 1988

Uilenekskursie o.l.v. Vogelwerkgroep. Aanvang: 21.00 uur.

